

Радован БАКИЋ*

ПРИРОДА И ЉУДИ ГОРЊЕГ ПОЛИМЉА У ДЈЕЛУ РОВИНСКОГ

ГЕОПОЛИТИЧКЕ ПРОМЈЕНЕ НА ПОДРУЧЈУ ГОРЊЕГ ПОЛИМЉА У ВРИЈЕМЕ БОРАВКА РОВИНСКОГ У ЦРНОЈ ГОРИ

Током друге половине XIX и почетком XX вијека, све до 1912. године, Горње Полимље није у цјелости припадало Црној Гори. У њен састав први је ушао андријевачки крај, након разграничења извршеног од стране Међународне комисије у току 1859. године, признатог од Турске 1860. године, а тиме посредно и од оновремених великих сила. Послије Берлинског конгреса 1878. године, у састав Црне Горе улази и шири андријевачки крај и дио беранског краја, а преостали дјелови Горњег Полимља, а нарочито берански крај и плавско-гусињска област, у матичну државу Црну Гору ушли су тек 1912. године, послије успјешно завршеног Првог балканског рата.

У периоду до 1880. године Горње Полимље било је криво разбојиште непрестаних бојева између турских и црногорских војних снага. Готово свака година била је испуњена бојевима и међусобним сатирањима православног и исламизираниог становништва Горњег Полимља, стално продубљујући бразду раздора и међусобне мржње.

Други период, послије 1880. године, био је знатно мирнији, иако су и њега испуњавале буне у беранском крају и непрестани сукоби на границама.

У читавом овом раздобљу (1850-1912), Андријевица је била центар одакле су усмјераване и покретане политичке и војне активности за ослобођење беранског краја и плавско-гусињске области, као и других крајева на сјевероистоку Црне Горе и Метохије. На другој страни: Беране, Плав, Гусиње, Пећ, Рожаје и Бијело Поље били су центри из којих су

* Професор Универзитета Црне Горе у пензији

покретане казнене војне експедиције турских снага према Андријевици и Црној Гори (Р. Бакић, 2005, стр. 229).

Након ослобођења, 1912. године, Горње Полимље постаје важна политичка и развојна осовина Црне Горе на њеном сјевероистоку. Његово раније непрестано цијепање, развлачење и черечење у потпуности је елиминисано и утрт је пут формирању јединствене регије од немјерљивог значаја за Црну Гору. Васојевићи су од крвног израсли у моћно и бројно територијално племе Црне Горе. Заустављено је и даље продубљивање бразде раздора на вјерској основи и са мањим прекидима током два свјетска рата, ударени су темељи суживота, повјерења и зближавања (*Истио*, стр. 233).

На подручју Горњег Полимља, Ровински је први пут непрекидно боравио око пет мјесеци и то при крају 1879. и почетком 1880. године, у вријеме тзв. плавско-гусињске војне експедиције, а касније и више пута са краћим задржавањима (на примјер 1882). Током ове војне експедиције, одиграле су се крваве борбе на Превији, у Полимљу, Великој и Новшићу. Ровински је у војним логорима Црногорске војске присуствовао стратегијским припремама командног састава, из близине посматрао понашање и подвиге војничког састава у току бојева, пратио држање становништва према смјештају и исхрани бораца и однос према рањеницима. Тако је на једном мјесту записао: „пријатно је било видјети лијеп однос према рањеницима без обзира на крајњу тјескобу коју су домаћини морали да трпе” („Карактеристике из ратног живота”, стр. 94). При томе, водио је забиљешке о свему што је сматрао важним и интересантним, слао извјештаје и телеграме новинама, часописима и истакнутим појединцима, а онда све то систематизовао и у мирним временима у бројним књигама, оставивши их као трајну културолошку вриједност Русије и Црне Горе.

Тих мјесеци, и у каснијим боравцима на подручју Горњег Полимља, испуњених жртвовањима и искушењима – војним и цивилним, Ровински је успио да цјеловито упозна његове битне природне одлике, као што су: морфолошке, геолошке, минеролошке, климатске, хидрографске и биогеографске, али и његове људе, односно демографска кретања, етнолошке особености, привредно стање и насеља. При сусрету са људима уносио је срдачност, топлину, радозналост и повјерење, тако да је свуда био радо приман гост и интересантан саговорник. Са бројним народним првацима успоставио је блиске пријатељске односе, а касније о њима и члановима њихових породица, писао, цртао их, а онда цртао и њихове куће, колибе на катунима и торове око њих и слично. И људи овога кра-

ја записивали су сусрете са њим, а најчешће причали својим школованим синовима и унуцима, који су те приче објављивали као интересантне есеје, о популарном Павлу Русу.

Највећи дио својих запажања Ровински је објединио и изнио у свом монументалном дјелу у четири тома „Црна Гора у прошлости и садашњости”. У њему су садржани текстови о Горњем Полимљу трајне историјске и културолошке вриједности за бројне науке, а нарочито: географију, историју, етнологију, демографију и економију.

О ПРИРОДИ ГОРЊЕГ ПОЛИМЉА

Одмах треба истаћи да Ровински није боравио у свим дјеловима Горњег Полимља. Највише се задржавао у Андријевици и селима: Забрђу, Присоји и Коњусима. Ужи и шири андријевачки крај, укључујући и његове планине, он је прошао пјешке или на коњу, сам (једном приликом се био изгубио и о томе повјерљиво писао Митру Бакићу), или у пратњи наоружаних водича и тако га упознао до појединости. Остали дио Полимља упознао је посматрањем са Кома, других планина, на примјер Кључа и Кривога дола, из разговора са истакнутим првацима овога краја, али и са географских карата и постојеће, али оскудне литературе.

Важно је констатовати да је Ровински са великом прецизношћу приказао простор Горњег Полимља, тачно идентификујући његове главне планине, котлине (назива их равницама), рјечне долине, клисуре, климатска својства и то према својим запажањима на терену према термину боравка, а не према климатским подацима, јер их једноставно није ни било, затим ријеке, њихове саставнице и притоке, језера те најраспрострањеније биљне и животињске врсте. „На Кривом долу (Бјеласица) постоји мјесто гдје је цијело жбуње било пуно змија. Очистили су га тако што су запалили цијело жбуње. Интересантно је да оне овдје врло касно улазе у скровишта, а излазе из њих врло рано” (*Истио*, стр. 237). Све је то у њему изазивало дивљење, подстицало жељу и хранило научну радозналост да их прикаже вјерније, прије свега руском читаоцу, свеукупном словенству и европској читалачкој и научној јавности. Треба нагласити да је у приказу андријевачког краја био знатно исцрпнији, од приказа беранског краја и плавско-гусињске области.

Ровински се попео на врх Васојевићког кома 21. септембра 1882. године, захваљујући лијепом времену. О томе је записао сљедеће: „Преноћио сам у селу Коњухе које је близу Кома и ту сам узео двојицу наоружаних водича. На почетку пута иде се уз долину Перућице, пола сата од мјеста гдје се у њу улијева ријека Десна. Када се долина Десне пређе, сти-

же се на косу Варда. У почетку је успон благ, а пут раван. Идући тако сат и по, стиже се до катуна Бериљак, гдје су изворишта ријеке Десне. По падинама је разбацано тридесетак колиба... Када смо предахнули и нешто заложили, наставили смо даље. Успон је све стрмији, па скрећемо лијево, тј. с јужне стране. Прилазимо падини у подножју врха. Одатле се пењемо ка врху пентрајући се кроз напрсline међу стијенама и уз точило, а затим меком падином покривеном травом. Послије сат времена већ смо били под капом, одакле се лијепо види околина, ближа и даља. Овдје је малена рупа са водом из које извире танак млаз воде који се спушта них стрмину. На капу смо се пентрали уз помоћ руку и ногу и кроз пола сата били смо на самом врху. На врху је травната падиница, пречника 920 корака (више од 600 м). Сва је зелена, само се на једној страни налази снијег од прошле године, испод којег се образује вода, која одмах ту пропада у земљу” (П. Ровински, *Црна Гора у њошлости и садашњо-сти*, Том I, стр. 91-92).

Тог 21. септембра на врху Васојевићког кома Ровински је посматрао Горње Полимље као на длану: Андријевачку котлину, дјелове Бјеласице, Проклетија, Виситора, Плавско-гусињског басена, Полимља, Беранску котлину и Полицу, али и много удаљеније крајеве, као што су: Морача, Сињајевина, Дурмитор, планине Херцеговине, Ловћен, Румија, Крајина, Скадарско језеро, Подгоричка котлина, Шар планина, Бихор, Јаворје, Златибор и друге.

Готово и да није упутно давати било какав критички осврт на његов приказ Горњег Полимља, ако се има у виду шира димензија научно-популарне мисије његовог дјела. Ипак, за потребе нашег човјека, треба истаћи да у описима Горњег Полимља, нарочито геоморфолошким, има нетачности, као што су укључивање западних огранака Бјеласице у област Кома; Виситорске групе планина: Липовице, Гребена Виситора, Зелетина, Превије и Јериње главе у дјелове Кома; Међукомље назива Међувршје (уколико није грешка код превода); на једном мјесту за село Забрђе каже да је село Слатина; композитну долину Лима, такође, сматра дјеловима области Кома; схватање области Кома уопште и слично. Много важније од тога је што се он кроз приказ Бјеласице дивни долинама Градишнице, Јеловице, Кривога дола, Кључа, Зекове главе, Патковице, Бача, Лисе, Жељезнице и других, што даје дивне описе њихових бјезанијских пећина (Велике пећине при врху Жељезнице), густих шумских комплекса, бујних ливада и пашњака, хладних извора, потока, ријека, језера, па чак и висине свих планина. У овом погледу важно је нагласити његово записивање о неким специфичностима Кома, па каже: „Једино његови

највиши врхови имају карактер разломљености и трагове рушења. На сваком кораку испод њега на све стране простиру се блаже косе са дебелим слојевима земље и са раскошним растињем, са богатством изворских вода, које праве мноштво потока који представљају почетке ријека. То је потпуно планински крај, који подсјећа на предгорје Алпа” (*Истио*, стр. 88). Он даље запажа: „Треба истаћи да се снижавање Кома дешава пред људским очима, који знају да је он био виши...”. На основу тога може се видјети да је на старим картама Ком увијек приказиван вишим од Дурмитора (*Истио*, стр. 93).

„С Комом се повезује много фантастичних прича о вилама које живе у његовим пећинама и из њих излазе да би прострле своје платно по зеленој трави и у доколици да поиграју коло...”, при чему наглашава да се на сјеверној страни Кома налази извор Маргарита и о њему се стално пјева у народним пјесмама (*Истио*, стр. 97). Најчешће се пјева пјесма: „вила вилу са врх Кома звала; Јеси л’ пила воде с Маргарите; Јеси л’ бра-ла с Мојана јаблана”.

Ровински гријеши и када каже: „...друга половина области Кома, у којој доминира Бјеласица”, јер Бјеласица није дио Кома, као што и „Полимље није дио Кома”, иако их касније прецизно описује. За Полимље које од Кома одваја виситорска група планина, он пише: „...да је најтоплији и најплоднији дио Васојевића” (*Истио*, стр. 99), виситорску групу убраја у области Кома, иако су од њега раздвојене долином Куцке ријеке и Злоречице. Он тачно каже да се дио уз Лим, између Баља и Јерине главе, налази клисура Сућеска, да он даље вијуга као змија кроз Андријевачку котлину, својим „прозирно зеленим плавим таласима”, „и чим изађе из границе Црне Горе, улази у равницу Хас (тако он назива Беранску котлину), у чијој средини се налази град Беране, окружен мноштвом васојевићких села, која су остала под турском управом, а између Лима и Ибра су брежуљкасти предјели Полице и Бихора” и наставља да се између „јужних огранака Кома и Проклетија налази широка равница Плава и Гусиња са мноштвом села, Плавским језером и варошима Плав и Гусиње” (*Истио*, стр. 89-90). За Плавско језеро каже да је „дуго 5, а широко око 2 km (значи 10 km²), а сада је његова величина 2 km². Језеро је на појединим мјестима врло дубоко. Боја му је издалека плава. Има много рибе. Зимом је често покривено дебелим ледом” (*Истио*, стр. 183). За Полимље је посебно нагласио његову плодност, па каже: „У њему скоро свуда постоји вјештачко наводњавање, па зато Полимци не знају за неродице. У тешким годинама 1879. и 1880, када је глад била у скоро цијелој Црној Гори, овдје је свако имао резерве прошлогодишњег жита, а неки и из прет-

ходних година” (*Истио*, стр. 183). Да је Ровински боље познавао села Беранске котлине и Плавско-гусињског басена, могао је за његове домаћине исто написати. Дакле, када су у питању природно-географски услови Горњег Полимља, Ровинског треба читати са заносом, онако како га је и он описивао, али и са дозом критичког приступа према неким његовим запажањима, што ни у ком случају не баца сјенку на његову писану и публиковану заоставштину.

НЕКИ СЕГМЕНТИ ВИЂЕЊА РОВИНСКОГ О ЉУДИМА ГОРЊЕГ ПОЛИМЉА

Пишући о обичним људима андријевачког краја, Ровински је записао: „...колико добродушности у овом народу! Са каквим су се саосјећањима понијели према мени” (П. Радусинивић, 1992, стр. 45). На једном мјесту написао је и ово: „Рус и Васојевић, каква необична блискост. Полуодјевени и гладни Васојевић на врху своје снијежне Сјекирице и руски војник, такође лоше одјевен и слабо нахрањен, на врховима Балкана у децембарским мразевима, по духу, су два типа, ако не сасвим иста, а оно веома блиска међу собом, не гледајући на врло велика пространства која их дијеле” (*Истио*, стр. 49).

Ровинском није измакло да запази да „овдашњи људи мало изражавају своју побожност. Ријетко ћете у некој кући наћи икону. Људи се изјутра када се умивају крсте три пута, послије тога још једном се плусну водом по лицу и завршавају са умивањем”. „Дешава се да се крсте прије јела, послије јела и уочи спавања и, при томе, изговорајући неку своју властиту молитву” (*Истио*, стр. 64).

Пишући о Ровинском, Миодраг С. Лалевић каже да су га обични људи андријевачког краја „сматрали за чудновата племенита анђела, који је залутао међу овај примитивни свијет” (Павле Радусиновић, *Павле Айолонович Ровински*, Подгорица 1996, стр. 457). Током својих подужих задржавања у Васојевићима, он је становао у кући Миње Радоњића у Андријевици. Увијек је настојао да учини лијеп гест, да га људи овог краја по њему памте. Тако је једном приликом, „по један миришљави сапун поклатио Стојани, супрузи Зарије Вуковића, а кћери попа Милића Лалевића и сестри попа Богдана Лалевића, који је, као што је, познато у коауторству са Иваном Протићем, написао књигу ‘Васојевићи у црногорској и Васојевићи у турској граници’, а други Шарги (право име било јој је Марта) супрузи Зарије Бакића, познатог васојевићког првака” (*Исто*, стр. 457).

Посебно је интересантно истаћи да је Ровински писао и о заједничком одласку Васојевића и Гусињана, иначе богатих сточара, преко Бихо-

ра за Западно Поморавље и спуштању у Мачву и Семберију да тако презиме стада. Да би се избјегле све опасности на тим одласцима, боравцима и поврацима, васојевићки сточари, договорно са Гусињанима и Плављанима, узимали су привремено муслиманска имена и да није забиљежен ниједан случај одавања. Он, шаљиво, примјећује да су тамошње дјевојке и жене једино то знале, али их и оне нијесу никада одале. Ево како је то описао: „Обично би се Васојевићи упућивали заједно са Гусињанима и Плављанима, примајући том приликом турска имена. Тамо гдје су на путу коначили, обично су позивани у турске куће на прело, гдје су се окупљале дјевојке и момци; ако би дознали да је неко ожењен, одмах би га отјерали. То су били састанци искључиво неодатих и неожењених, гдје би се омладина подвајала по паровима који су проводили по цијелу ноћ у интимним разговорима, али не дозвољавајући себи никакву другу слободу. Парови су формиран на принципу узајамног допадања, а разговори су протицали у комплиментима и љубавним изјавама, па се често догађало да се уговори и брак. У оваквим приликама Васојевићи су се понашали исто као Турци, не заостајући од њих ни у преузимању бројних обавеза, што значи да су обмањивали младе Туркиње. Дозвољавали су себи понекад и неке непријатности, али им се све то као гостима опраштало у име гостопримства. Уосталом, и саме су жене бивале доста слободног понашања, иначе би лако препознале Васојевића. Али им то није сметало, само да би могле да угодно проведу вријеме” (*Истио*, стр. 452). Поред приказивања обичних људи, Ровински се упознао и са оновременим васојевићким првацима. Познато је да је био чест гост код војводе Лакића Војводића – Млаћег, Зарије Протића, Зарије и Јеврема Бакића, попа Богдана Лалевића, Мира Дедовића и других. Многи од њих, али и друге памтише и гуслари су му помагали у прикупљању васојевићких пјесама.

Ровински је особито цијенио Митра Бакића за кога је записао: „Он је овдје (мисли на Црну Гору) једини који зна Русију и разумије шта се ради у Русији” (*Истио*, стр. 93). Он даље истиче да се Митар школовао у Петербургу, да је у њему стекао високо образовање, те и да је, током 1877. године, у њему у часописима објављивао у наставцима запажене текстове о Црној Гори у доба владика и Црној Гори новијег времена, на које се често позивао, служећи се Митровим оцјенама или не, као на примјер око дјелатности митрополита Мардарија у вези са покушајем увођења католичке вјере у Црној Гори, кога је народ живог каменовао због подвале младом Василију, касније и сада Острошком светитељу, и затрпао га под гомилу камења, коју и сада показују у селу Корнет и Љешанској нахији” (Том I, стр. 370).

За вријеме боравка у Васојевићима, током посјета његовом оцу Зарији и брату од стрица Јеврему, ноћио је и у њиховим колибама на катуну Криви до. Из тих посјета, као трајна вриједност, остала су сачувана два његова цртежа – Јевремове мајке у васојевићкој народној ношњи и катун Бакића на Кривом долу, који је смјештен на источним падинама Кључа, у изворишној челенци ријеке Бистрице, лијеве притоке Лима (у горњем току се назива Јеловица, а у средњем току Лубничка ријека).

Пишући о васојевићким пјесмама (прикупио их је на десетине), Ровински истиче „да су оне, прије свега, оригиналне и нове по садржају и увијек имају нешто специфично по духу и садржају. Оне се сврставају у три групе: прве које говоре о односима Васојевића према другим сусједним племенима, друге о четовању по земљама под турском влашћу, а треће о епизодама из живота истакнутих личности” (*Истио*, стр. 565.). Највише их је записао од Милана из Доње Ржанице поријеклом из Забрђа код Андријевице, попа Богдана Лалевића из Трешњева, Мира Дедовића са Полице, Илије Вукчевића из Трепче, Миње Радоњића и Гавра Вујовића из Андријевице, и других.

Ровински се похвално изразио о организованости становништва и ратника у свим критичним ситуацијама, па каже: „ту не треба никога тражити, треба само дотрчати до села и код прве куће викнути: Еј, ко је Васојевић, устај на оружје! И сви се убрзо скупе на унапријед одређена зборна мјеста” (*Истио*, стр. 39).

Ровински је запазио и одређене специфичности Васојевића у Лимској долини, па каже „Васојевићи, који су се припојили Црној Гори касније од других, и који су до тада живјели у другим условима него што су живјели Црногорци у Старој Црној Гори, били су испуњени сазнањима те посебности” (*Истио*, стр. 420). То је био повод да су ови често жигосали те њихове посебности, па Ровински пише да су тим поводом а из због успостављености блиских веза са Књазом Николом, за њих срочили сљедећу здравицу: „Жив био војвода Миљан поп Машан (капетан али не и Васојевић) и два Зарије (Бакић и Протовић, главари Васојевића), живио и онај што живи на Цетињу (тј. књаз), иако није Васојевић, ал’ добар је човјек”. Они као да су се састали на некој скупштини, расуђивали су овако: „Ставићемо војводу Миљана за књаза, Тодора (његова сина) за војводу, а књаза Николу да закраљимо”. „А шта ћемо са Гавром (други војводин син)?”, присјети се неко – „Да га завладичимо” – рече други (*Истио*, стр. 420).

Интересантан је један његов запис о изгледу пазарног дана у Андријевици, када констатује: „Ту је било трговаца из Берана са потковицама,

клинцима и другим гвозденим стварима; из Бихора са шљивовицом и вином у мјешинама; из Пећи са џаковима жита, пасуља, ораха, јабука и другог воћа које у изобиљу има пећка околина, житница читавог краја. Ту сједе жене са листовима дувана домаће производње, са сиром, скорупом и каблићима кисјелог млијека. Било је ту и сувог овчјег меса и комада волујске коже за опанке. Неко је на пијацу дотјерао козу или овцу на продају за клање ... Неко је дошао да прода или да купи, а већина једноставно да проведе вријеме, да сазна има ли чега новог, да се види са људима, да попричају о томе, о свему” (*Исџо*, стр. 37-38). Иначе, за Андријевицу каже да је „мјештанце које лежи на уској површини, која се стрмо спушта према ријеци Лим” (*Исџо*, стр. 37). У градићу Андријевици, куће су различите: има дрвених приземних кућа, има кућа на спрату, али је у приземљу нека радња или крчма, понекад и подрум за ракију, гдје је и коњушница. Дрвене куће имају исте степенице споља и изнутра и исте балкончиће. Овдје има и камених кућа са преградама између појединих одјељења, и те су преграде од чатме и омалтерисане (*Исџо*, стр. 317).

За куће по селима каже да су „удобне, да имају једно одјељење топло и пространо, гдје се на спавању може удобно размјестити и свући се одјећа. Испред куће су воћке: јабука, шљива, крушка и трешња. Пред сваком кућом је забијен у земљу дрвени стуб за који се вежу коњи гостију и домаће чељади прије одласка на пут” (*Исџо*, стр. 318). „Изнад огњишта сретао сам на канап нанизане крушке и јабуке како се суше” (*Исџо*, стр. 372).

Ровински је оставио забиљежен податак да је 1864. године Андријевица имала 802 становника (основана је 1852), те да је 1911. године Краљска капетанија имала неписмених 16 мушкараца и 16 жена на 100 становника; Андријевачка капетанија укупно писмених 62 на 100 становника; Полимска 33; Величка 31, а Шекуларско-требачка капетанија 45 писмених на 100 становника. Варошица Андријевица имала је 88 мушких писмених на 100; Цетиње 89, а код женских, варошица Андријевица 37, а град Цетиње 39 од 100 жена (*Исџо*, стр. 252).

Дајући ове краће инсерте о природи и људима Горњег Полимља, углавном ширег андријевачког краја, ваља нагласити да све то има трајну културну вриједност, коју нам је оставио Павле Аполонович Ровински. Критичке примједбе које су овдје дате имају само за циљ да се прецизније истражују поједини дјелови ширег андријевачког краја и Горњег Полимља и оне ни у чему не бацају ни најмању сјенку на његово стваралаштво. При томе, наглашавам да је циљ Ровинског био да са Црном Гором упозна руску, свесловенску и свјетску читалачку јавност, а онда и ондашње велике силе које су о њој одлучивале и кројиле њену судбину и судбину њеног народа.

ЛИТЕРАТУРА:

1. П. А. Ровински, *Црна Гора у њојошљој и садашњој*, Том I, II, III, и IV, Цетиње 1993.
2. П. А. Ровински, *Караќиерисќије из рајној живоји Црне Горе*, Комови, Андријевица 1996.
3. Павле Радусиновић, *Павле Айолонович Ровински*, КПЗ Подгорице, Подгорица 1996.
4. Миомир Дашић, *Васојевићи од њомена до 1860. њодине*, Народна књига, Београд 1986.
5. Миомир Дашић, *Андријевица, Васојевићи у усќианцима 1860-1878. године*, Побједа, Подгорица 1992.
6. Миомир Дашић, *Ојлеги из исќиорије Црне Горе*, Историјски институт, Подгорица 2000.
7. Радован Бакић, *Горње Полимље, Комови*, Андријевица 2005. године.
8. Радован Бакић, *Геојолићички њоложај Црне Горе са њосебним осврќиом на Васојевиће у доба динасќије Пејровић-Њејош*, Зборник „Динасќија Петровић-Њејош”, I, Подгорица 2002.
9. М. С. Лалевић, *Белешка о Ровинском*, Прилози поручавању народне поезије, књ. VI, св. 1-2, Београд 1939, стр. 176-179.
10. Душан Мартиновић, *Павел Айолонович Ровински (1831-1916)*, Том IV, стр. 509-513.

Radovan BAKIĆ

NATURE AND PEOPLE OF GORNJE POLIMLJE IN ROVINSKI PAPER

Summary

The most important segments, according to which Rovinski demonstrated nature and people of Gornje Polimlje and broader Andrijevicki region, are presented in this paper. Additionally, besides the critical observation on some incorrectness concerning nature presenting, at the beginning the author pointed out some geopolitical circumstances in Gornje Polimlje during the second half of the 19 th and the beginning of the 20 th century i. e. the period Rovinski on shorter or longer terms spent in the region. At the ending the author concluded that the published papers and books of Rovinski have the long lasting cultural value not only for the mentioned region but also for both Montenegro and Russia.